

הפטרה ברכה AFTER RECITING THE FOURTH BRACHA

The variations in the fourth ברכה that follows the recital of the הפטרה may hold the key to understanding the combined theme of the four ברכות that we say after reading the הפטרה.

The following represents the major variation in the wording of the fourth ברכה:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) שחרית של שבת-וצריך להזכיר מעין המאורע כל יום, בין שבת בין ראש חודש בין מועד. ומזכיר בשבת. הנח לנו כי אתה אבינו, ותמלוך עלינו מהרה כי אתה מלכנו. ברוך אתה ה' מקדש השבת.

Translation: It is necessary to refer to the special character of the day in the fourth Bracha that follows the recital of the Haftarah, whether it is Shabbos, Shabbos and Rosh Chodesh or Shabbos and Chol Ha'Moed. On Shabbos we say: Provide relief for us because You are our father and reign over us soon because You are our ruler. Baruch Ata Hashem Mikadesh Ha'Shabbos.

The combined theme of the four ברכות can be explained as follows: The first ברכה represents an affirmation of our belief that the רבונו של עולם will keep three covenants that He made with the Jewish People. Each of the ברכות that follow deal with one covenant; the covenant to rebuild the בית המקדש (רחם על ציון); the covenant to re-establish מלכות בית דוד, the Davidic Monarchy, (שמחינו ה' א-להינו), and the covenant to establish the Kingdom of G-d, מלכות שמים, on Earth¹. In סדר רב עמרם גאון the covenant concerning the Kingdom of G-d is clearly spelled out; i.e. ותמלוך עלינו מהרה. It is not as easy to find in the current version of the ברכה. Arguably the covenant is found in the words: יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד.

The variation in the fourth ברכה as found in סדר רב עמרם גאון may also provide the basis for the following disagreement:

ספר החילוקים בין בני מזרח ומערב סימן לב-ארץ מזרח אומרים מקדש השבת, ובני ארץ ישראל אומרים: מקדש ישראל ויום השבת.

Translation: In Babylonia, it is customary to recite the concluding Bracha of Mikadesh Ha'Shabbos while in Eretz Yisroel it is customary to recite the concluding Bracha of Mikadesh Yisroel V'Yom Ha'Shabbos.

1. We learned of the importance of praying for these three events in the following מדרש:

מדרש שמואל (בבב) פרשה יג- אמר רבי שמעון בן מנסיא: אין ישראל רואין סימן ברכה לעולם עד שיחזרו ויבקשו שלשתן, הדא הוא דכתיב אחר ישוּבו בני ישראל ובקשו את ה' א-להיהם (הושע ג' ה'), זו מלכות שמים, ואת דוד מלכם (שם /הושע ג' ה') זו מלכות בית דוד; ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים (שם /הושע ג' ה'), זה בנין בית המקדש.

Translation: Rabbi Shimon son of Menasiab said: The Jewish People will not find favor until they repent and ask for all three of the above. That was the message of the following verse (Hosea 3, 5): the words: "after the Jews repent and ask for G-d", represent a request that G-d establish His kingdom on this world; the words: and David their king, they represent the re-establishment of the Davidic monarchy and the words: and they will fear G-d and His goodness in the latter days, they represent the rebuilding of the Beis Hamikdash.

In ארץ ישראל, the חתימת הברכה on שבת for the fourth ברכה that follows the recital of the הפטרה, the חתימת הברכה of the middle ברכה of שמונה עשרה in all the תפילות of מקדש ישראל ויום השבת was קידוש על הכוס of חתימת הברכה and the שבת is verified by the following:

תלמוד ירושלמי מסכת פסחים פרק י דף לז טור ג /ה"ב-אמר רבי יוסי בי ר' בון נהנין תמן במקום שאין יין שליה ציבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותרם מקדש ישראל ויום השבת.

Translation: Rav Yosef son of Rav Boon said: Here it is the custom that if the community does not have access to wine, the prayer leader steps to the podium and recites an abbreviated version of Shemona Esrei (Magen Avos) and concludes with the Bracha: Mikadesh Yisroel V'Yom Ha'Shabbos.

On מקדש ישראל והזמנים; i.e. חתימות הברכות in the above "ישראל" we include "ישראל" on שבת in the above חתימות הברכות? Why do we not currently include the word: "ישראל" on שבת in the above חתימות הברכות? מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יג הלכה יג-על התורה, ועל העבודה, ועל הנביאים, ועל יום פלוני הקדוש הזה, אשר נתת לנו י-י א-להינו לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת. על הכל י-י א-להינו אנו מודים לך, ומברכים את שמך תמיד, א-להי ישעינו, ברוך אתה י-י מקדש ישראל ויום פלוני. הלכה יד-חוץ משבת, שאינו מזכיר בחתימה: ישראל, אלא מקדש השבת בלבד, שהשבת קדמה לישראל, כדכתיב (שמות לא', יז) כי ששת ימים עשה י-י את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, ואומר (שמות טו', כט) ראו כי י-י נתן לכם השבת, שהיתה כבר.

Translation: The wording of the fourth Bracha that follows the Haftorah is as follows: Al Ha'Torah . . . Baruch Ata Hashem Mikadesh Yisroel V'Yom (fill in) but not on Shabbos. On Shabbos we do not mention Yisroel in the concluding Bracha, only the words Mikadesh Ha'Shabbos. The following is the reason: Shabbos was given as a law before the Jewish People were constituted as a nation as it is written (Shemos 31, 17): that G-d created the heavens and earth in six days and on the seventh day G-d rested and it is written (Shemos 16, 29): See that G-d already gave you the Shabbos as a law. That means that Shabbos was already a requirement even before the rules of Shabbos were given to you.

If that be the rule, why in מנהג ארץ ישראל did they include the word: "ישראל" in the above חתימות הברכות? Let us look at the full text of the הנה לנו ברכה of שבת which also represented an early version of the middle ברכה of שמונה עשרה on שבת:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) מנחה של שבת-הנה לנו ה' א-להינו כי אתה אבינו. ותמלוך עלינו מהרה כי אתה מלכנו. ובעבור שמך הגדול הנבור והנורא שנקרא על ישראל עמך ועל יום השביעי, ונשבות בו כמצות רצונך. ואל יהי צרה ויגון ביום מנוחתנו. מנוחת אהבה ונדבה. מנוחת אמת ואמונה וכו'.

Translation: Provide relief for us because You are our father and reign over us soon because You are our ruler. Because of Your great, courageous and awesome name that You placed within the name of the Jewish People and upon the seventh day, we rest on it because of Your commandment. Let there not be any difficulty or

להבין את התפלה

anguish on the day of our rest. May it be a rest of love and favor. A true rest and a day of faith etc.

According to שמך הגדול הגבור both מנהג ארץ ישראל and שבת share a trait; i.e. והנורא שנקרא על ישראל עמך ועל יום השביעי Both ישראל and שבת contain with them the שם הגדול. The phrase: שמך הגדול is frequently found in תפלה:

- ◆ כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו, נגילה ונשמחה בישועתך (אהבה רבה).
- ◆ ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש, על שהחיייתנו וקימתנו (מודים דרבנן).
- ◆ אבינו מלכנו, עשה למען שמך הגדול, הגבור והנורא שנקרא עלינו (אבינו מלכינו).
- ◆ אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת (יום טוב שמונה עשרה).

What is the שם הגדול?

פירושי סידור התפילה לרוקה [ט] לפיכך אנו חייבים עמוד כב' – אבינו שבשמים עשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול שנקרא עלינו. אם אין בנו מעשים עשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול שנקרא עלינו. אם אין בנו מעשים, עשה עמנו למען שמך שחתום בשמנו ישראל, זה שאמר הכתוב ביהושע (יהושע ז', ט'): ומה תעשה לשמך הגדול, זה השם א-ל. ולמה נקרא שם גדול, כי אל"ף, הוא אחד, זה הקב"ה שהוא גבוה כ"ל" הגבוהה מכל האותיות, כן גבוה מכל המלאכים הנקראים א-ל, מי כמוכה בא-לים ה'. לכך כתיב ברוב המקומות א-ל עליון, וכתיב ביעקב: כי שרית עם אלקים נקרא ישראל.

Translation: Aveinu Malcheinu . . . Im ain banu ma'asim (if we have no favorable deeds in our record) do for us because of Your name which was inscribed within our name: Yisroel (the word A-il is found within the word: Yisroel). That is the message of what is written in Yehoshua (Yehoshua 7, 9): What shall You do to Your great name. That is the name of G-d known as: A-il. Why is known as the great name? The first letter, Aleph, represents the word: Echad (that G-d is one of a kind). That is a reference to G-d who is on high like the letter "Lamed" which is the tallest of all the letters. He is also higher than all the angels who are also called: A-il as in the verse: Mi Kamocha B'A-ilim Hashem. That is why you often find the term: A-il El'Yone in Tefila. And it is written by Yaakov: Because you did battle with gods that is why you have been given the name Yisroel which includes G-d's name within it.

Why in מנהג ארץ ישראל did they include the word "ישראל" in the חתימת הברכה?

Because of the rule: כל הברכות אחר חתימותיהן, all ending ברכות must follow the theme of the words that just precede it. Notice that the word "ישראל" is found just before the חתימת וינוחו בו ישראל מקדשי. i.e. שבת on שמונה עשרה of each of the middle ברכות of the חתימת הברכה. Based on the rule of חתימותיהן אחר הברכות, כל הברכות אחר חתימותיהן, the word "ישראל" needed to be included in the חתימת הברכה. So why in מנהג בבל did they not include the word "ישראל" in the חתימת הברכה? מנהג בבל was trapped by a rule that they had formulated; i.e. חתימת הברכה cannot contain two themes. אין חותמין בשתיים.

In their opinion, the ברכה of ישראל ויום השבת contained two themes; i.e. that G-d sanctified the Jewish People and that G-d sanctified the Sabbath. Why did מנהג בבל institute the rule of: אינן חותמין בשתיים? The main focus of that rule was to attack the practice in ישראל to recite eighteen ברכות in שמונה עשרה. It was the practice in ישראל to combine the ברכות of את צמה דוד and ולירושלים עירך. They concluded that ברכה with the words: א-להי דוד ובונה ירושלים. Our Sages in Babylonia instituted the rule of אין חותמין בשתיים in order to pressure those who followed the practice of reciting eighteen ברכות in שמונה עשרה to begin reciting nineteen ברכות.

Despite the rule of אין חותמין בשתיים, the תלמוד בבלי acknowledged that it had difficulty in explaining why it was appropriate to recite the חתימת הברכה of: מקדש השבת וישראל on holidays that fall on שבת והזמנים:

מסכת ברכות דף מט', עמ' א'-תנו רבנן: מהו חותם בבנין ירושלים? רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מושיע ישראל. מושיע ישראל אין, בנין ירושלים לא? אלא אימא: אף מושיע ישראל. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, פתח בחדא וסיים בתרתי. אמר רב חסדא: גבורתא למחתם בתרתי והתניא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים. גופא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים. איתיביה לוי לרבי: על הארץ ועל המזון? ארץ דמפקא מזון. על הארץ ועל הפירות? ארץ דמפקא פירות. מקדש ישראל והזמנים? ישראל דקדשינהו לזמנים. מקדש ישראל וראשי חדשים? ישראל דקדשינהו לראשי-חדשים. מקדש השבת וישראל והזמנים. חוץ מזו? ומאי שנא? הכא, חדא היא, התם, תרתי, כל חדא וחדא באפי נפשה. וטעמא מאי אין חותמין בשתיים? לפי שאין עושין מצות הבילות הבילות.

Translation: Our Rabbis taught: How does one conclude the blessing of the building of Jerusalem (in Birkas Ha'Mazone)? Rav Jose son of Rav Judah says: Saviour of Israel. 'Saviour of Israel' and not 'Builder of Jerusalem'? Say rather, 'Saviour of Israel' also. Rabbah ben Bar Hanah was once at the house of the Exilarch. He mentioned one theme at the beginning of the third blessing of Birkas Ha'Mazone and two themes at the end (Moshiach Yisroel and Boneh Yerushalayim). Rav Hisda said: Is it better to conclude with two? And has it not been taught: Rabbi says that we do not conclude with two? The above text stated: Rabbi says that we do not conclude with two. In objection to this Levi pointed out to Rabbi that we say 'for the land and for the food' (in the second Bracha of Birkas Hamazone)? He replied: the two themes are one; the words mean a land that produces food. But we say, 'for the land and for the fruits'? The two themes are one; the words mean a land that produces fruits. But we say, 'Who sanctifies Israel and the appointed holidays? The two themes are one; the words mean, Israel, who sanctify the holidays. But we say, 'Who sanctifies Israel and the New Moons? The words means, Israel who sanctify New Moons. But we say, 'Who sanctifies the Sabbath, Israel and the holidays? That is an exception. Why then should it be different? In this case it is one act (sanctifying the Sabbath, Israel and the holidays), in the other two, each is distinct and separate. And what is the reason for not reciting a concluding Bracha that includes two themes? Because it is not our practice to bundle religious ceremonies.

2. It was not until the time of מסכת סופרים, the time of the גאונים that an answer was found. See page 2 of this newsletter.